

GEZINNEN OP DE VLUCHT: VERHALEN VAN VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST

Studiedag Psychosociale ondersteuning aan asielzoekers & vluchtelingen
Netwerk Cultuursensitieve Zorg Gent & Oost-Vlaanderen
27 mei 2016 – Gent

Lucia De Haene
Faculteit Psychologie & Pedagogische Wetenschappen, KU Leuven
Transculturele trauma-zorg aan vluchtelingen, Facultair Praktijkcentrum PraxisP

SITUERING

- onderzoek met gevluchte gezinnen
- uitbouw hulpaanbod — band onderzoek/praktijk
 - doctoraatsonderzoek: ouder-kindrelaties in context van gedwongen migratie
 - samenwerking Faculteit Psychologie & Pedagogische Wetenschappen en Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Vlaams-Brabant
 - inbedding Facultair Praktijkcentrum PraxisP, Huis Jeanne Devos
- gezinstherapeutisch aanbod — omgaan met de psychosociale gevolgen en betekenis van trauma en migratie in gezinsrelaties
- samenwerking met verwijzende instantie en breder zorgnetwerk (e.g., wijkgezondheidscentra, CAW, OCMW, opvangcentrum, school, psychiater, huisarts, gemeenschaps- en buurtinitiatieven)

GEZINNEN OP DE VLUCHT: VERHALEN VAN VERLEDEN, HEDEN & TOEKOMST

(I) Gedwongen migratie – Cumulatie van stressoren

(II) Psychosociale gevolgen van gedwongen migratie

(III) Betekenisgeving aan pre- & postmigratie stressoren in gezinsrelaties – Verhalen van verleden, heden & toekomst

(I) GEDWONGEN MIGRATIE – CUMULATIE VAN STRESSOREN

- Gedwongen migratie als chronische stress-context: cumulatie van stressoren (e.g., Fazel et al., 2005)
 - pre-migratie trauma: politiek/etnisch geweld, vervolging, verlies
 - vlucht: mensensmokkel, gezinsseparatie, detentie, deprivatie
 - post-migratie stressoren: ontworteling, discriminatie, marginalisering, sociale isolatie, detentie
- Psychosociaal welbevinden bij vluchtelingen?

(II) PSYCHOSOCIALE GEVOLGEN VAN GEDWONGEN MIGRATIE

- verhoogde prevalentie van psychische morbiditeit
 - posttraumatische stress (e.g., Fazel et al., 2012)
 - depressieve stemming (e.g., Beiser & Hou, 2001)
 - kinderen / volwassenen (e.g., Betancourt et al., 2012)
 - comorbiditeit & persistentie (e.g., Laban et al., 2005; Marshal et al., 2005)
 - vluchtelingenkinderen & -jongeren: ontwikkelingsperspectief
- rol van pre- en post-migratie stressoren (e.g., Montgomery, 2011; Norredam et al., 2009)
 - pervasieve impact van pre-migratie trauma
 - rol van post-migratie stressoren
 - relatieve impact & interactie van pre-migratie trauma en post-migratie stressoren (e.g., Aragona et al., 2012; Carswell et al., 2012)
- kritieken op individualiserende symptoombenadering in vluchtelingenonderzoek:
 - individualiseren van lijden — decontextualiseren van maatschappelijke conditie (De Haene & Rober, 2016)
 - georganiseerd geweld — ‘destruction of human connection’ (Herman, 1992)

(III) BETEKENISGEVING AAN PRE- & POST-MIGRATIE STRESSOREN IN GEZINSRELATIES – VERHALEN VAN VERLEDEN, HEDEN & TOEKOMST

Naar een focus op gezinsrelaties:

- relationele processen op gezinsniveau
- betekenisgeving aan **pre-migratie trauma & post-migratie stressoren in gezinsrelaties?**

OMGAAN MET PRE- EN POST-MIGRATIE STRESSOREN IN GEZINSRELATIES VERHALEN VAN VLUCHT, HEDEN & TOEKOMST

Betekenisgeving aan pre- & post-migratiestressoren in gezinsrelaties?

- verhalen van **verleden**
- verhalen van **heden**
- verhalen van **toekomst**

OMGAAN MET PRE- EN POST-MIGRATIE STRESSOREN IN GEZINSRELATIES VERHALEN VAN VERLEDEN, HEDEN & TOEKOMST

— verhalen van **verleden**

- trauma-communicatie
- veiligheid van de ouder-kindrelatie

— verhalen van **heden**

- omgaan met culturele verandering in gevluchte gezinnen
- gezinsconflict- & gezinsgeweld

— verhalen van **toekomst**

- parentificatie

VERHALEN VAN VERLEDEN

TRAUMA-COMMUNICATIE IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- **‘silencing’ trauma-communicatie** (e.g., Dalgaard et al., 2015, De Haene, Rober, Adriaenssens & Verschueren, 2012)
 - ouderlijke bescherming
 - cohesie binnen partnerrelatie
 - culturele strategie: ‘actief vergeten’
 - behoud van culturele verbondenheid
 - ‘the immigrant dream’

- **open trauma-communicatie** (e.g., Rousseau et al., 2007)
 - oriënteren van kinderen op toekomst
 - ondersteunen van beeld van een veilige, protectieve gastsamenleving

- **gemoduleerde disclosure** (Measham et al., 2010)
 - persoonlijke vs. collectieve betekenis
 - transgenerationale transmissie van trauma-geschiedenis als toekomstperspectief

- **balanceren tussen ‘silencing’ & ‘disclosure’ in gezinsrelaties** (De Haene & Rober, 2016)

VERHALEN VAN VERLEDEN

VEILIGHEID VAN OUDER-KINDRELATIES IN GEVLUCHTE GEZINNEN

■ **veiligheid van de ouder-kindrelatie** (Almqvist & Broberg, 2004; De Haene, Dalgaard, Montgomery, Grietens & Verschueren, 2013; De Haene, Verschueren & Grietens, 2010; Kovacec, 2004)

- minimaliseren van emotionele nabijheid
- traumatische verwachtingen & nabijheid
- gedeelde intrusie
- ouderlijke machteloosheid en overspoeling
- veilige gehechtheidsrelaties: stabilisatie en herstel

VERHALEN VAN HEDEN

OMGAAN MET CULTURELE VERANDERING IN GEVLUCHE GEZINNEN

- het negotiëren van culturele continuïteit en culturele verandering in gezinsrelaties (e.g., Hasan et al., 2005; Roubeni, De Haene, Keatley, Shah, & Rasmussen, 2015; Rousseau, Rufagari, Bagilishya, & Measham, 2004; Weine et al., 2004)
 - culturele verandering in gezinsrelaties – genderrollen, disciplineren
 - differentiële acculturatie
 - ambivalente betekenisgeving aan culturele verandering
 - beleefde ervaring van verlies ('cultural bereavement') & reactivatie van trauma-gerelateerd verlies
 - vehikel van toekomstperspectief
 - nadruk op culturele continuïteit in betekenisgeving

VERHALEN VAN HEDEN

GEZINSCONFLICT & -GEWELD IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- verhoogde prevalentie van conflict & geweld in gezinsrelaties (e.g., Chang, Rhee, & Berthold, 2008)
- van extrafamiliaal geweld naar intrafamiliaal geweld
 - cumulatieve stress & overspoeling
 - herstel van patriarchale verhoudingen (e.g., James, 2010; Rousseau, Rufagari et al., 2004)
 - de heropvoering van traumatische ervaringen (Bala, 2005)

VERHALEN VAN TOEKOMST PARENTIFICATIE IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- kind als brug naar gastland of vertegenwoordiger van culturele gemeenschap (e.g., Walter & Bala, 2004)
- toekomstperspectieven van kinderen als dragers van hoop (Hassan et al., 2010; Roubeni, De Haene, Shah, Keatley, & Rasmussen, 2015)
 - schoolse trajecten: 'the immigrant dream'
 - heropbouw van thuisland
 - morele erfenis van gezinsgeschiedenis van georganiseerd geweld
- parentificatie als bron van draagkracht (Rousseau et al., 2003; Vaage et al., 2009)

OMGAAN MET PRE- EN POSTMIGRATIE STRESSOREN IN GEZINSRELATIES VERWEVEN VERHALEN VAN VERLEDEN, HEDEN & TOEKOMST

- gezinsrelaties structureren zich rond pre-migratie trauma & post-migratie stressoren
 - verhalen van **verleden**
 - verhalen van **heden**
 - verhalen van **toekomst**
- betekenisgeving aan pre-migratie trauma & post-migratie stressoren: **verwevenheid** van verhalen van verleden, heden en toekomst
 - verhalen van verleden: (gefragmenteerde/gemoduleerde) 'silencing'
 - reactiveren of ombuigen van maatschappelijke onveiligheid in ouder-kindrelatie
 - verhalen van verleden resoneren in verhalen van heden & toekomst
 - cultureel verlies: echo van verhalen van trauma
 - culturele continuïteit – continuïteit van het levensverhaal
 - culturele verandering – toekomstperspectief & ombuigen van geschiedenis van onrecht
 - toekomstperspectieven van kinderen als dragers van herstel

GEZINSTHERAPEUTISCH WERKEN MET VLUCHTELINGENGEZINNEN

- meerlagige verhalen van verleden, heden & toekomst
 - diagnostische taal – invoegen in unieke betekenisgeving in gezinsrelaties
- balanceren tussen ‘spreken’ & ‘zwijgen’ in gevluchte families (De Haene et al., 2012; Rousseau & Measham, 2007)
 - focus op open vertellen – exploreren van betekenis van stilte (Kevers, Rober, Derluyn & De Haene, 2016)
- coëxistentie van ‘silencing’, culturele continuïteit & toekomst aspiraties
 - cultureel verlies als trauma-narratief
 - culturele continuïteit & toekomst in het gastland als vehikel van trauma-herstel (Mekki-Berrada et al., 2011)
- culturele identificaties & breuklijnen in de levensloop (Rober & De Haene, 2014)
 - mobiliseren van culturele betekeniswereld
 - uitdrukken van humaniteit voorbij culturele kenmerken
- rol van stressoren in context van het gastland & de therapeutische ruimte:
 - representant van gastsamenleving
 - drager van solidariteit

GEZINNEN OP DE VLUCHT

VERHALEN VAN VERLEDEN, HEDEN & TOEKOMST

Brief aan moeder en vader van een gevlucht gezin

Is het mogelijk dat zij die aan de overkant van de brug wonen
begrijpen wat ik zeg,
zonder dat ik de brug moet oversteken?

I. Kertesz, 'De verbannen taal'